

Med orden inombords

KULTUR & NÖJE 2010-05-24 | Uppdaterad 2010-05-24

Luften är stinn av fuktighet och åskmolnen trycker bokstavligen mot tinningarna när jag går från parkeringen på torget till stadshotellet. Någonstans i ett rum för två väntar makarna Tranströmer, poeten Tomas Tranströmer med hustrun Monica. Tomas Tranströmer är inbjuden till Linnéuniversitetet bland annat för att vara med och fira universitetets första hundra dagar, med ett evenemang vikt för poesiläsning ur den tranströmerska skattkammaren. Men innan dess får jag möjlighet att träffa Tomas Tranströmer, som är en av efterkrigstidens mest publicerade, lästa, prisade och betydande poet, översatt till ett 50-tal språk.

Sedan 1990, när Tomas Tranströmer drabbades av en stroke, har han stora svårigheter att uttrycka sig i tal, hans högra sida är orörlig. Med stroken för tjugo år sedan följde afasi, och den här samtalsintervjun tolkas förnämligt av Monica Tranströmer. Makarna har utarbetat ett slags språk mellan sig, deras lyhördhet för varandra känns påtaglig.

Monica kommer ut, baklänges ur hissen på hotellet, med Tomas i rullstolen framför sig. Vant svängs ekipaget runt och vi hälsar på varandra. Tomas med vänster hand, den högra ligger vilande och till hälften instoppad mellan skjorta och pullover, litet grand som en sovande fågel som stuckit in sin hals under vingen.

Vi säger några fraser om det tryckande vädret innan vi slår oss ner i ett av konferensrummen. Så märkligt, att just detta rum har en flygel! Tomas gör en lycklig gest med handen. Spelarhanden, musikhanden om man så vill, och numera skrivhanden. Rörligheten har alltid varit centralt för Tomas, berättar Monica.

Hur kom det sig, när stroken inträffade och släckte ner ljuset, att inte stumheten tog över? Har det att göra med en okuvlig vilja, att inte överge dikten? Tomas gör en dramatisk gest med vänsterhanden i luften, visar hur allt blev svart den där gången, allt försvann. Men minnet är intakt.

Svaret kommer ganska snabbt från Monica, det här har de diskuterat, och Tomas nickar bifallande: Han var inte färdig med sin diktning, det fanns så många utkast och idéer. Thomas ÄR dikten, han har sett på diktningen som ett uppdrag, det fanns så många värdefulla utkast att han tyckte att han

Att skriva haikudikter har Tranströmer gjort hela sitt liv. Det kom att bli en bra kompromiss för att fortsätta skriva poesi.

Foto: Stefan Nilsson

Musiken har räddat mig, konstaterar Tomas, efter att stroken släckte ner ena halvan av honom.

kunde ge dem till sina läsare.

Både i Sorgegondolen och Den stora gåtan, de två samlingarna som utkommit efter stroke, har Tomas använt sig av haikun som form. Det blev en bra kompromiss, och haikun har han använt sig av hela livet, även om haikudikten tidigare var mera som en lek.

Jag får veta att Tomas hela tiden trodde att hans talförmåga skulle komma tillbaka och att hans förmåga att skämta och ha tilltro förmodligen räddade honom från en djupare depression. Monica berättar att Tomas strax innan hjärnblödningen hade köpt sig en flygel, av märket Chicherin från 1918, en sådan flygel som Franz Liszt spelade på. (Tomas har i sin diktning skrivit om denne tonsättare, bland annat i Sorgegondol nr 2.)

Det kan tyckas som en grym ironi, men, fortsätter Monica: det första Tomas gjorde när han kom hem från sjukhuset efter stroke var att sätta sig vid flygeln.

Tomas nickar, säger ja, och ler. Han ville genast se om han kunde spela, och det gick!

Detta var helt avgörande.

Liksom haiku-diktningen har musiken, den klassiska musiken, varit en ständig följeslagare.

Tomas håller med om att utövandet, det egna spelandet, numera stycken skrivna för vänster hand, kan ha påverkat känslan för rytmen i poesin.

- De flesta vännerna som skriver poesi har en god musikalitet, det berikar språket.

Men det beror på, visar Tomas med handen och spärrar ut fingrarna, det är olika för olika dikter. Tomas började spela när han var i tolvårsåldern och hade först tänkt bli musiker.

Ett par av de återkommande motiven i din diktning är resan och döden, stämmer det? Och varför har det blivit så, tror du, undrar jag?

Här skrattar Tomas till, opponerar sig först men bifaller sedan. Att just dessa teman förekommer så ofta beror väl helt enkelt på att många kan känna igen sig, att det djupt sett har med vår existens att göra.

Jag undrar om dikten kan vara en tröst, ett uppror, eller både och?

(Tomas reagerar direkt och opponerar sig om han tycker att Monica säger något som är fel, alternativt säger han bra! eller ja! och skiner upp.) Svaret blir att avsikten med en dikt aldrig är att den ska vara till tröst.

Dikten ska väcka, inte söva. Men den kan vara en tröst. Jag nämner den ofta citerade dikten Romanska bågar ("Skäms inte för att du är människa, var stolt! Inne i dig öppnar sig valv bakom valv oändligt...")

Jasså, den, tycks Tomas säga med ett ansiktsuttryck som möjligen går att tyda som att han lite väl ofta blir påmind om just den dikten. Likväl, den närmast mystiska upplevelsen som dikten beskriver var verklig, och visst hade den stor betydelse, det förnekar han inte. Tomas böjer sig fram, bläddrar med vänsterhanden i min medhavda antologi.

Han pekar på en annan dikt ur Östersjöar (1974). Här, menar han finns en betydande dikt som anspelar på min efterföljande fråga: den om väggen, vad den där väggen i en dikt om målaren Vermeer egentligen betyder? Och att det ofta förekommer väggar i hans dikter, väggar att gå igenom, väggar att lyssna genom... den vägg som det lilla barnet inte har, men den vuxne snart känner gränsen av.

Den dikt som Tomas gör mig uppmärksam på är en dikt som handlar om hans mormors historia, och hur den femåriga Tomas upplevde sin mormors dödsögonblick en halvtimme innan ringsignalen kom, som bekräftade hennes död. De mest parapsykologiska ögonblicket, fyller Monica i.

Den där känsligheten, så avgörande och som ett redskap för diktaren.

Jag undrar om hans bildspråk, det berömda, har kommit lätt till honom, och får ett jakande svar.

Foto: Stefan Nilsson

Profilen är morfars, säger Tranströmer. Ljuset skimrar runt hjässan.

Foto: Stefan Nilsson

Monica Tranströmer tolkar Tomas.

Ibland har han samlat anteckningar och små lappar i fickorna, under de tidigare långvandringarna, oftast på Runmarö, morfaderns och mormoderns blå hus som Tomas fått ära och där så många dikter blivit till. Men några dikter har kommit som flöden. Och känsligheten för musiken har bara ökat. Det är som en direktkanal, gestikulerar Tomas, visar med handen den öppna delen av honom och den tröga. Spelar piano gör han varje dag.

Vi närmar oss uppbrottet för intervjun, som i text kunde blivit längre. Jag tänker på titeln till en av Tomas dikter: Den halvfärdiga himlen. Inte kan väl något bli helt färdigt!? Det här blev min halvfärdiga intervju, i realtid en och en halv timme. Magiska 90 minuter som tiden rusade ifrån.

TINA PERSSON

[Vad är det här?](#)

Translate:

Blog about this article

 [Twingly blog search](#)

If you comment and link to this article in your blog, your post will be linked from here.

[Ping your blog at Twingly for us to find it.](#)

© SMÅLANDSPOSTEN. Allt material på smp.se är skyddat enligt upphovsrättslagen.